

Rapport

Klacht

Verzoeker, oud werknemer van de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD) klaagt er over dat de AIVD:

- tijdens verzoekers dienstverband bij de AIVD ten onrechte gebruik heeft gemaakt van bijzondere bevoegdheden jegens verzoeker;
- ondanks het feit dat de AIVD hem hiervoor excuses heeft aangeboden toch het onderzoek naar verzoeker heeft voortgezet;
- bij de afhandeling van de door hem hierover ingediende klacht geen inzage heeft willen geven in de resultaten van het onderzoek door de Commissie van Toezicht op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten. Verzoeker is van mening dat er, gelet op het feit dat hij een oud werknemer is van de AIVD, geen belemmeringen zijn hem van de bevindingen van de Commissie in kennis te stellen.

Beoordeling

I. Bevindingen

1. Verzoeker diende bij brief van 23 juli 2008 een klacht in bij de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD). Hij klaagde in zijn brief over de handelwijze van (medewerkers van) de AIVD. Volgens verzoeker had de AIVD tijdens zijn dienstverband bij de AIVD ten onrechte gebruik gemaakt van bijzondere bevoegdheden jegens hem. Ondanks het feit dat de AIVD daarvoor excuses had aangeboden, had de AIVD toch het onderzoek jegens hem voortgezet.

2. De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties deelde verzoeker bij brief van 18 februari 2009 het volgende mee:

"...De klacht

Overeenkomstig het advies en het rapport van bevindingen van de commissie (de Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- Veiligheidsdiensten; N.o.) vat ik de klacht als volgt samen:

Begin 2003 zijn in strijd met de WIV 2002 (Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten 2002; N.o.) bijzondere bevoegdheden jegens klager ingezet door medewerkers van team (...) en/of door medewerkers van D5 en/of beklagde.

De informatie die voortkwam uit de inzet van bijzondere bevoegdheden is de aanleiding geweest voor de start van een officieel onderzoek door de beveiligingsambtenaar naar klager (verder te noemen: BVA onderzoek), terwijl deze informatie onrechtmatig was

verkregen.

Tijdens het BVA onderzoek zijn er bijzondere bevoegdheden jegens klager ingezet.

Na de beëindiging van het BVA onderzoek is een heimelijk onderzoek voortgezet door beklagde, waarbij opnieuw bijzondere bevoegdheden jegens klager zijn ingezet.

Beoordeling door de commissie

De commissie adviseert de klacht ongegrond te verklaren. De commissie geeft aan dat haar onderzoek geen aanwijzing heeft opgeleverd dat er door medewerkers van de AIVD in het algemeen en beklagde in het bijzonder, bijzondere bevoegdheden zijn ingezet jegens klager. De bevindingen op grond waarvan de commissie tot deze conclusie komt kan ik u niet mededelen, aangezien deze staatsgeheime informatie bevat.

Openbaarmaking van deze informatie kan schade toebrengen aan de nationale veiligheid.

Zienswijze

Gelet op de bevindingen van de commissie en in overeenstemming met haar advies verklaar ik de klacht ongegrond..."

3. Verzoeker kon zich met de reactie van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties op zijn klacht niet verenigen en wendde zich bij brief van 27 maart 2009 tot de Nationale ombudsman. Volgens verzoeker waren er wel degelijk aanwijzingen dat er door de AIVD bijzondere bevoegdheden tegen hem waren ingezet. Hij merkte hierover op dat er bij de AIVD feiten en gedragingen van hem bekend waren, die de AIVD niet had kunnen weten zonder kennis te hebben genomen van gegevens in zijn privé-computer en telefoonverkeer. Ook was zijn afgesloten dienstauto 's nachts voor zijn deur weggehaald. De AIVD beschikte over de reservesleutels van deze auto. Verzoeker had over de verdwijning van zijn dienstauto aangifte gedaan bij de politie en de AIVD. Enkele weken later had verzoeker zijn dienstauto geprepareerd weer teruggekregen. De politie was echter van het terugvinden van de dienstauto niet op de hoogte. Ook had verzoeker verscheidene malen collega's van de volg- en observatieafdeling waargenomen die hem duidelijk als target hadden.

Verzoeker gaf tevens aan dat hij het vreemd vindt, dat hij als oud-werknemer van de AIVD geen inzage heeft gekregen in de bevindingen van de Commissie van Toezicht op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (CTIVD). Aangezien de AIVD ontkende dat er tegen hem bijzondere bevoegdheden zijn ingesteld, was er volgens verzoeker geen belemmering tot inzage in deze stukken. Verzoeker merkte daarbij op dat hij als oud werknemer een geheimhoudingsverklaring had moeten ondertekenen.

4. De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties verwees de Nationale ombudsman in haar reactie van 3 juli 2009 ten aanzien van de eerste twee

klachtonderdelen naar haar brief aan verzoeker van 18 februari 2009. De minister was op voorwaarde van geheimhouding bereid alle gewenste informatie te verstrekken. Zij stelde de (substituut) Nationale ombudsman daartoe in de gelegenheid om in het gebouw van de AIVD van de inhoud van deze stukken kennis te nemen.

Ten aanzien van de klacht van verzoeker dat hem geen inzage was gegeven in de resultaten van het onderzoek door de CTIVD merkte de minister op dat er door de CTIVD een advies aan de minister was uitgebracht. Dit advies is geen openbaar rapport. Bij het advies van de CTIVD was gevoegd een rapport van bevindingen en hoorverslagen. De CTIVD had de inhoud van deze stukken gerubriceerd. Dit houdt in dat alleen daartoe gerechtigde personen van deze gerubriceerde stukken kennis mogen nemen. Daarbij geldt voorts het zogeheten "need to know" principe.

De minister merkte op dat verzoeker, ondanks zijn hoedanigheid van oud-medewerker van de AIVD, niet gerechtigd is om van deze gerubriceerde informatie kennis te nemen. Ook in het geval dat verzoeker nog wel in dienst van de AIVD zou zijn, zou hem inzage zijn geweigerd, aldus de minister. Het feit dat verzoeker - zoals hij zelf aangeeft - alle namen en methodieken kent, doet daaraan niet af.

De minister was van mening dat zij hierin een eigen verantwoordelijkheid heeft, waarbij zij in dit geval het algemene belang van de nationale veiligheid moet laten prevaleren boven het individuele belang van verzoeker. Daar komt nog bij dat voor zover informatie in het rapport van bevindingen afkomstig was van medewerkers van de AIVD, dergelijke informatie vanwege privacy-overwegingen en redenen van bronbescherming niet bekend kan worden gesteld. De minister gaf verder aan zich terdege ervan bewust te zijn dat dit onder omstandigheden tot een voor betrokkene onbevredigende situatie aanleiding kan geven. Dit was aanleiding dat er thans werd nagedacht over mogelijke oplossingsrichtingen. Zolang een oplossing niet voorhanden was, kon de minister volgens haar zeggen niet anders handelen dan dat zij had gedaan.

5. Tijdens een gesprek op 29 september 2009 tussen de Nationale ombudsman en medewerkers van de AIVD maakte de Nationale ombudsman gebruik van de hem geboden gelegenheid om de door de minister verstrekte inlichtingen te verifiëren.

6. Verzoeker merkte in zijn schriftelijke reactie van 30 november 2009 onder meer op:

" Indien er niets aan de hand is wat is er dan nog staatsgeheim en welke schade is er te duchten bij openbaarmaking aan de nationale veiligheid.

Vanzelfsprekend heeft de minister en de AIVD het recht tot rubricering. Echter niet als het doel is interne fouten en overtredingen af te dekken. Dat is onrechtmatig gebruik van rubriceren. Naar mijn smaak heeft de dienst in het onderhavige geval dan ook grote moeite met de onderbouwing van de rubricering staatsgeheim. Hoe kan er in mijn geval sprake

zijn van het begrip 'need to know' oftewel compartimentering? Dat kan in geheime operaties, maar niet in de verhouding werknemer - werkgever, waarin de werknemer slechts toetsing verzoekt in het kader van de wet. Het komt mij voor dat ik wel de eerst aangewezen ben voor 'need to know' als klager ten aanzien van de bevindingen van de commissie.

Hetzelfde geldt voor bronbescherming, dat lijkt in mijn zaak niet aan de orde. En al was het wel zo, waarom moet privacy van collega's beschermd worden in een zaak die mij in de eerste plaats aangaat? Het is juist andersom. Ik heb mede de zaak aangebracht omdat ik meen dat mijn privacy op grove wijze geschonden is. Overigens heb ik geen enkele belangstelling voor de bronnen. Ik stel voor dat men in het rapport van bevindingen de functieafkortingen en namen onleesbaar maakt en de rest van het stuk ongeschonden laat. Daarmee is het stuk gederubriceerd, (...). Dit is een normale handelwijze tot derubricering, toegepast in bijvoorbeeld de afhandeling van WOB-procedures."

7. In reactie op het verslag van bevindingen deelde verzoeker onder meer het volgende mee:

"...• Ik heb de commissie slechts om toetsing van de rechtmatigheid en uitvoering van de wet gevraagd. Zulk een toetsing kan onmogelijk staatsgeheime informatie bevatten die schade kan toebrengen aan de nationale veiligheid.

- Bronnen, methodieken en operaties kunnen wel staatsgeheim zijn, maar daar heb ik geen oordeel over gevraagd en daar ben ik bovendien in mijn zaak al mee bekend.
- Zo de rapportage al nieuwe operationele feiten zou vermelden, hetgeen ik niet geloof en waarvan ik ook volstrekt de zin niet inzie, dan zou ik, de redentatie van de AIVD volgend, na kennisneming daarvan staatsgevaarlijk worden en een gevaar gaan vormen voor de nationale veiligheid. Dat is een ridicule en beledigende aanname voor iemand, die na 28 jaar operationele dienst met eervol ontslag is gegaan. Mede gelet op de ondertekening van een geheimhoudingsverklaring. Ik heb mij altijd aan de wet gehouden en zal dat ook blijven doen; er is geen enkele aanleiding te veronderstellen waarom dat voor mij in de toekomst niet zou gelden.
- Daarenboven heeft men mijn klacht ongegrond verklaard en mijn verdachtmakingen ontkend: er zouden geen bijzondere bevoegdheden zijn ingezet jegens mij. Wat is er dan staatsgevaarlijk en geheim aan een toetsing van de wet die in het voordeel van de AIVD is uitgevallen? Dit wijst op zijn minst op een innerlijke tegenstrijdigheid. Als men wil voorkomen dat ik mijn klachtenprocedure afrond, omdat het antwoord op mijn klacht genuanceerder ligt dan de AIVD wil doen toeschijnen, dan zou dit wel eens de reden van de rubricering kunnen zijn, in welk geval er sprake is van onrechtmatigheid

- Toepassing van het 'need to know' beginsel in deze is bizar. Bij een behandeling van een klacht is de klager wel de eerste aangewezen tot inzage. Hantering van dit - overigens operationele - beveiligingsbeginsel zou elke klachtenprocedure in welke zaak dan ook naar willekeur in de kiem kunnen smoren. Een uitholling van de procedure wat zeker niet de bedoeling van de wetgever kan zijn.
- Over de privacy van collega's kan ik kort zijn. Ik heb al aangegeven dat wat mij betreft op dit punt de stukken gederubriceerd mogen worden, omdat ik aan dit gegeven geen behoefte heb; het gaat mij slechts om de legitimiteit van de gevolgde procedures..."

II. Beoordeling

I. Ten aanzien van het gebruikmaken van bijzondere bevoegdheden

1. Verzoeker, oud werknemer van de AIVD, klaagt er over dat de AIVD tijdens zijn dienstverband bij de AIVD jegens hem ten onrechte gebruik heeft gemaakt van bijzondere bevoegdheden. Volgens verzoeker beschikte de AIVD onder andere over informatie van hem, die de AIVD alleen kon weten door het afluisteren van zijn telefoon en uit privé informatie in zijn computer. Ook had de AIVD, ondanks dat de AIVD hem hiervoor excuses had aangeboden, het onderzoek naar verzoeker voortgezet.

2. Ten aanzien van de door de minister naar aanleiding van dit klachtonderdeel aan de Nationale ombudsman verstrekte informatie, deed de minister een beroep op geheimhouding.

3. Op basis van de aan de Nationale ombudsman verstrekte en door hem geverifieerde informatie moet worden geoordeeld dat niet aannemelijk is geworden dat de AIVD jegens verzoeker bijzondere bevoegdheden heeft ingezet.

Dit onderdeel van de klacht mist dan ook feitelijke grondslag.

II. Ten aanzien van de inzage in de stukken

1. Verzoeker klaagt er verder over dat hem geen inzage is gegeven in de resultaten van het onderzoek door de Commissie van Toezicht op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (CTIVD). Verzoeker is van mening dat er, gelet op het feit dat hij een oud werknemer is van de AIVD, geen belemmeringen zijn hem van de bevindingen van de Commissie in kennis te stellen.

2. Het redelijkheidsvereiste houdt in dat overheidsinstanties de in het geding zijnde belangen tegen elkaar afwegen en dat de uitkomst hiervan niet onredelijk is. Dit impliceert dat een bestuursorgaan het individuele belang van een burger onder omstandigheden mag achterstellen ten opzichte van andere, zwaarder wegende belangen, zoals de nationale veiligheid.

3. De Nationale ombudsman overweegt dat in beginsel een ieder die een klacht over een bestuursorgaan indient inzage moet kunnen hebben in de stukken die hebben geleid tot het oordeel op de klacht. Dit beginsel lijdt uitzondering indien er belangen zijn die zwaarder wegen dan het individuele belang van de klager bij inzage in de stukken.

De Nationale ombudsman is het met de minister eens dat het algemeen belang in dit geval in de weg staat aan het verlenen van inzage aan verzoeker. Immers, door het geven van inzage in de stukken van de CTIVD zou de minister inzage geven in onder meer de operationele werkwijze en de bronnen van de AIVD. Dit kan de nationale veiligheid schaden. Door het derubriceren van de stukken zoals door verzoeker voorgesteld, het onleesbaar maken van de functieafkortingen en namen, vindt weliswaar bronbescherming plaats, maar wordt nog steeds inzage verkregen in de operationele werkwijze van de AIVD. Dat verzoeker een oud medewerker is van de AIVD doet hier niet aan af. Immers als zodanig heeft hij geen functionele rol in het onderzoek die kennisneming van de stukken rechtvaardigt (need to know-principe).

4. De Nationale ombudsman begrijpt dat het voor verzoeker teleurstellend is, dat hij als oud medewerker van de AIVD geen inzage heeft gekregen in de stukken van de CTIVD. De enige waarborg voor verzoeker dat zijn klacht op een zorgvuldige wijze is afgehandeld, is gelegen in de procedure bij de CTIVD en de inzage van alle relevante stukken bij de AIVD door de Nationale ombudsman.

De onderzochte gedraging is behoorlijk.

Conclusie

De klacht over de onderzochte gedraging van de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD), is niet gegrond.

Instemming

De Nationale ombudsman heeft er met instemming kennis van genomen dat de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties thans nadenkt over mogelijke oplossingsrichtingen om het rapport van bevindingen en het advies van de Commissie voor Inlichtingen en Veiligheidsdiensten onder bepaalde omstandigheden aan een betrokkene bekend te maken.

Onderzoek

1. Algemeen

In het geval van een onderzoek naar aanleiding van een klacht over de AIVD kunnen onderzoek en rapportage doorgaans niet met eenzelfde openheid plaatsvinden als in andere zaken gebruikelijk is.

Ingevolge artikel 9:31, vierde lid van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) kan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties het verstrekken van de door de Nationale ombudsman gevraagde gegevens weigeren of bepalen dat alleen de Nationale ombudsman van die gegevens mag kennis nemen indien daarvoor gewichtige redenen zijn. Gewichtige redenen kunnen zijn strijd met een wettelijke geheimhoudingsplicht of met het belang van de Staat. Op grond van artikel 83, vierde lid, van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2002 (WIV 2002) dient de Nationale ombudsman zich bij zo'n beslissing van de minister neer te leggen.

Indien de Nationale ombudsman een onderzoek instelt naar aanleiding van een klacht over de AIVD, stelt hij de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, en eventueel een of meer betrokken ambtenaren in de gelegenheid om op de klacht te reageren. De Nationale ombudsman maakt daarbij gebruik van de in de Awb gegeven onderzoeksbevoegdheden. In voorkomende gevallen verstaat de Nationale ombudsman zich persoonlijk met medewerkers van de AIVD of neemt hij persoonlijk kennis van relevante gegevens (artikel 83, vijfde lid, WIV 2002). Langs deze weg wordt informatie verkregen die de Nationale ombudsman nodig heeft voor zijn onderzoek.

2. Het onderhavige onderzoek

Op 31 maart 2009 ontving de Nationale ombudsman een verzoekschrift van de heer X te Y, met een klacht over een gedraging van de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst.

Naar deze gedraging, die wordt aangemerkt als een gedraging van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, werd een onderzoek ingesteld.

In het kader van het onderzoek werd de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties verzocht op de klacht te reageren en een afschrift toe te sturen van de stukken die op de klacht betrekking hebben. De minister beriep zich op vertrouwelijkheid van de door haar met betrekking tot de eerste twee klachtonderdelen verstrekte informatie. De Nationale ombudsman verstond zich persoonlijk met medewerkers van de AIVD ten einde de door de minister van Binnenlandse Zaken verstrekte informatie bij deze dienst te verifiëren.

Vervolgens werd verzoeker in de gelegenheid gesteld op de ten aanzien van het derde klachtonderdeel verstrekte inlichtingen te reageren.

Het resultaat van het onderzoek werd als verslag van bevindingen gestuurd aan betrokkenen. De AIVD deelde mee zich met de inhoud van het verslag te kunnen verenigen. De reactie van verzoeker gaf aanleiding het verslag aan te vullen.

Informatieoverzicht

De bevindingen van het onderzoek zijn gebaseerd op de volgende informatie:

1. Verzoekschrift van 27 maart 2009 gericht aan de Nationale ombudsman.
2. Reactie van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van 3 juli 2009.
3. De door de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties op 29 september 2009 aan de Nationale ombudsman verstrekte informatie.
4. Reactie van verzoeker van 30 november 2009.

Bevindingen

Zie onder Beoordeling.

Achtergrond